

УДК 372.881.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/33.215899>**Наталія ЯКОВЕНКО,***orcid.org/0000-0003-2587-8047**старший викладач кафедри іноземних мов
Національної академії Національної гвардії України
(Харків, Україна) natasha.yakovenko@gmail.com*

НОВІТНІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВІЙСЬКОВИХ ВВНЗ

Стаття посвячена огляду новітніх сучасних тенденцій і методів у навчанні іноземних мов, обґрунтуванні доцільності впровадження інноваційних технологій у навчально-освітній процес ВВНЗ. Визначено, що комунікативно орієнтоване навчання потребує формування у курсантів комунікативної компетенції, яка вважається сформованою, якщо майбутній фахівець використовує іноземну мову, щоб самостійно отримувати й розширювати свої знання і досвід. Розглянута низка сучасних методів викладання іноземних мов у немовних ВВНЗ та зазначено, що спостерігається усвідомлення викладачами і методистами переваг інтерактивних методик викладання, де курсант є не простим слухачем, а активним творцем процесу навчання, здатним до взаємодії та активного спілкування. Зазначено, що саме інтерактивні технології, у яких закладено потенціал розвитку, створюють необхідні передумови для формування мовленнєвої компетенції курсантів, здатності критично мислити, приймати колективні та індивідуальні рішення, вдосконалювати професійну та загальну культуру спілкування. Виявлено, що у процесі реалізації інтерактивного методу на практичних заняттях з іноземної мови професійного спрямування необхідно пам'ятати, що його базовим принципом є принцип колективної взаємодії, згідно з яким досягнення курсантами комунікативних цілей відбувається через професійну та соціально-інтерактивну діяльність. Окреслені можливі шляхи такої діяльності, що забезпечує позитивний вплив колективу на особистість кожного курсанта та формує сприятливі взаємини у навчальній групі, відповідає особистісно орієнтованому підходу до навчання та узгоджується із загальноєвропейськими рекомендаціями щодо демократизації та гуманізації навчального процесу. Визначено, що використання в навчальному процесі інтерактивних технологій навчання збільшує діапазон термінологічної лексики за фахом, робить процес навчання пізнавальним і професійно спрямованим. Підкреслено, що інтерактивні технології навчання стимулюють когнітивні процеси та активізують мовний і мовленнєвий матеріал в іншомовному спілкуванні курсантів, розвивають їхні творчі здібності та професійно орієнтовані вміння в наближених до реальних умовах. Зазначено, що прагнення педагогів модернізувати процес викладання іноземних мов призводить до глибшого вивчення відомих раніше методів та їх вдосконалення.

Ключові слова: інтерактивні методи, проблемний підхід, метод проєктів, змішане навчання, інноваційні технології, когнітивні процеси.

Nataliia YAKOVENKO,*orcid.org/0000-0003-2587-8047**Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
National Academy of the National Guard of Ukraine
(Kharkiv, Ukraine) natasha.yakovenko@gmail.com*

LATEST METHODS AND TECHNOLOGIES OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE OF PROFESSIONAL ORIENTATION IN MILITARY HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article is devoted to the review of the newest modern tendencies and methods in teaching foreign languages, substantiation of expediency of introduction of innovative technologies in educational process of a higher military institution. It is determined that communicatively oriented learning requires the formation of cadets' communicative competence, which is considered to be formed if the future specialist uses a foreign language to independently acquire and expand their knowledge and experience. It is determined that the formation of communicative competence is the primary goal of learning a foreign language in a higher military educational establishment. A number of modern methods of teaching foreign languages in non-language universities are considered and it is noted that teachers and methodologists are aware of the benefits of interactive teaching methods, where the cadet is not a simple listener but an active creator of learning, able to interact and actively communicate. It is noted that interactive technologies, which have the potential for development, create the necessary prerequisites for the formation of speech competence of cadets, the ability to think critically, make collective and individual decisions, improve professional and general culture of communication. It was

found that in the process of implementing the interactive method in practical classes in a foreign language professional orientation it is necessary to remember that its basic principle is the principle of collective interaction, according to which cadets achieve communicative goals through professional and social interactive activities: discussions and debates, dialogues and role-playing games, imitations, improvisations, debates. It is noted that interactive activities combine the cooperation of speech partners and controllability of the learning process by the teacher. Possible ways of such activity are outlined, which provides a positive influence of the team on the personality of each cadet and forms favorable relationships in the study group, corresponds to a personality-oriented approach to learning and is consistent with European recommendations for democratization and humanization of learning. It is determined that the use of interactive learning technologies in the educational process increases the range of terminological vocabulary in the specialty, makes the learning process cognitive and professionally oriented. It is emphasized that interactive learning technologies stimulate cognitive processes and activate language and speech material in foreign language communication of cadets, develop their creative abilities and professionally oriented skills in close to real conditions. It is noted that the desire of teachers to modernize the process of teaching foreign languages leads to a deeper study of previously known methods and their improvement.

Key words: *interactive methods, problem approach, project method, mixed learning, innovative technologies, cognitive processes.*

Постановка проблеми. Військова освіта є невід'ємною частиною загальної народної освіти. Це точно визначений процес становлення та розвитку особистості та передачі її соціального досвіду. Але, на відміну від цивільної, військова освіта формує особистість такого військового фахівця, який повинен і вміє займатися військовою діяльністю. Сьогодні диктує свої вимоги, тому ситуація з вивченням іноземної мови у вищих військових навчальних закладах істотно змінилася. Завдяки духу часу та змінам у свідомості людей яскраво виявилася потреба в оволодінні іноземними мовами. Процес оволодіння мовою та її культурою пов'язаний з набуттям навичок правильно говорити та писати, точно висловлювати свою думку, активно та грамотно використовувати знання мови. Досконале володіння мовою стає важливим складником підготовки фахівців, оскільки саме творче використання засобів мовлення повністю розкриває професійні здібності військовослужбовців, сприяє їх створенню та самовираженню. Особливо це пов'язано з необхідністю виконання Збройними силами України завдань у рамках міжнародного військового співробітництва та участі в роботі органів колективної безпеки. Зокрема, без знання іноземних мов неможливо проводити міжнародні операції у складі сил ООН, брати участь у єдиній системі європейської безпеки, спільних військових навчаннях з військами НАТО, обміні спеціалістами тощо. Отже, досконалість знань не тільки рідної мови, але й іноземної є необхідною умовою професійного та особистісного розвитку військовослужбовців. Зростаюча проблема у спілкуванні та співпраці між країнами та носіями різних мов та культурних традицій потребує значних змін у підході до викладання іноземних мов. Модернізація в галузі освіти вимагає використання інноваційних педагогічних технологій, творчого пошуку нових стратегічних напрямів

удосконалення змісту, методів, прийомів та засобів навчання іноземної мови та впровадження їх у навчальний процес вищих військових навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури виявив, що питання інноваційних технологій та їх упровадження в освітню систему вивчали багато видатних учених: Л. Биков, В. Верлан, Г. Гуревич, І. Дічківська, М. Жалдак, І. Зязун, Ю. Дорошенко, Г. Кедрович, А. Коваленко, А. Спірін, С. Стеблюк, А. Шапран, В. Шапран, А. Щербак та ін. Тему актуальності інноваційних тенденцій, а також їх поєднання з традиційними підходами у викладанні іноземних мов висвітлювали у своїх роботах такі вчені, як: С. Сисоєва, Т. Фоміна, R.W. Blair та інші. Роботи І. Гавриша, І. Дічківської, І. Богданової, Т. Демиденко, А. Іваницького, Н. Клокар та інших присвячені аналізу інноваційних процесів у сучасній освіті та використанню інноваційних педагогічних технологій. Учені вважають, що залучення сучасних новітніх методів є ефективним засобом формування професійної компетентності викладача, який готовий підготувати курсантів, здатних осмислити та обробити отриману інформацію, творчо її застосовувати під час виконання завдань.

Мета статті – дослідити використання новітніх сучасних тенденцій та методів у викладанні іноземних мов, обґрунтувати доцільність упровадження інноваційних технологій у навчальний процес ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом вимоги до якості освіти постійно зростають, увага зосереджена на пошуку ефективних технологій та методів навчання, а нові перспективні підходи набувають усе більшого значення. Сфера викладання іноземної мови професійного спрямування (включаючи військову), на думку Н. Бригера, складається з таких взаємопов'язаних

компонентів, як: знання мови, навички спілкування та професійний зміст (Brieger, 1997: 5). Ось чому вчитель повинен постійно та поступово нарощувати мовні знання курсантів з основ професії та розвивати навички спілкування, притаманні професійній діяльності. Так, М. Елліс та К. Джонсон також вважають, що навчання має базуватися на конкретному значенні, пов'язаному з певною професійною сферою (Ellis, 1994: 6). Тобто ознакою викладання мови професійного спрямування є її конкретизація на певні професійні потреби курсантів. За словами С. Сисоєвої, «технологія навчання включає сукупність форм, методів, прийомів, засобів, які дають можливість досягти запланованого результату з гарантією. Отже, у цьому контексті форми та методи, засоби та прийоми навчання – це структурні елементи, з яких будується технологія навчання відповідно до цілей та запланованих (бажаних) результатів навчального процесу» (Сисоєва, 2011: 4). Серед новітніх методів навчання іноземних мов, що виникли переважно в англійськомовних країнах, набувають усе більшого поширення методи, що поєднують комунікативні та пізнавальні (академічні) цілі. Основними їх принципами є: рух від цілого до конкретного, орієнтація занять на курсантів, цілеспрямованість та осмисленість занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії за наявності віри у викладача, в успіх своїх курсантів, інтеграція мови та засвоєння за допомогою знань з інших галузей науки.

Досліджуючи тему різноманітності методів навчання іноземних мов, ми виявили її надзвичайно глибокою та цікавою. Різні тенденції та напрями розроблялися за участю провідних учених, лінгвістів, психологів, методистів, викладачів тощо. Усі розроблені ними методи, прийоми, підходи внесли неоціненний внесок у розвиток методів викладання іноземних мов та широко використовуються у сучасних навчальних закладах. Сучасні військові навчальні заклади повинні сприяти впровадженню нових методів навчання, які забезпечують розвиток комунікативної, творчої та професійної компетентності та стимулюють потребу курсантів у самоосвіті. Оскільки методи викладання – це не прості «алгоритмічні одиниці», їх раціональне та вмотивоване використання на заняттях іноземної мови вимагає творчого підходу з боку викладача, адже педагогіка – це наука і мистецтво водночас, отже, підхід до вибору методів навчання повинен базуватися на творчості викладача (Крючков, 2004: 3). Усі вони активно використовуються на заняттях з англійської мови відповідно до тем, цілей та вимог, визначених у

освітньому стандарті вищої освіти іноземною мовою, і їх мета – розвиток комунікативної компетенції курсантів з іноземної мови, а також розвиток та освіта, здатність та готовність до самостійного та безперервного вивчення англійської мови. Тобто інноваційні технології – це новітні методи, педагогічні прийоми та засоби, які сприяють удосконаленню та ефективності оволодіння іноземними мовами. Найновішими технологіями викладання іноземної мови у вищих закладах вважаються: професійно орієнтоване навчання, використання методу проєкту в навчанні, ігрові технології, інтенсивні технології дистанційного навчання, використання інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними та контролюючими комп'ютерними програмами з іноземних мов, створення презентацій, використання інтернет-ресурсів, викладання іноземної мови в комп'ютерному середовищі (форуми, блоги, електронна пошта) тощо (Дичківська, 2004: 1). Інноваційні технології включають такі підходи до викладання іноземних мов, як:

1) інтерактивні методи навчання, що передбачають відмову від авторитарного стилю навчання; орієнтація на особистісні якості курсанта; розвиток таких форм навчання, як діалог та полілог; розуміння іншомовної комунікації як стимулу для партнера брати участь у мовленнєвій та немовній діяльності; розвиток інтересів курсантів до отримання знань; оцінка; самооцінка;

2) використання технічних навчальних посібників (комп'ютерів та мультимедіа, Інтернету) для самовдосконалення, контролю знань, зберігання та використання навчальних матеріалів (плани занять, довідники з граматики, словники різних типів).

Інтерактивними технологіями можна вважати такі технології, які здійснюються за допомогою активної взаємодії курсантів у процесі навчання, суть яких – взаємне навчання, групова форма організації навчального процесу із впровадженням активних групових методів навчання для вирішення практичних проблем. Інтерактивний метод дає змогу вирішувати комунікативно-пізнавальні завдання засобами іншомовного спілкування. У процесі спілкування курсанти навчаються: вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин та відповідної інформації; висловлювати альтернативні думки; приймати обґрунтовані рішення; спілкуватися з різними людьми; брати участь у дискусіях. Сучасна комунікативна методика пропонує впровадження у навчальний процес активних методів і форм роботи для кращого усвідомленого засвоєння матеріалу. На практиці

ми виявили досить високу ефективність таких форм роботи, як індивідуальна, парна, групова та командна.

Найвідоміші форми парної та групової роботи: внутрішнє (зовнішнє) коло (інсайд/поза циклами), мозковий шторм (брейн-шторм), читання в зигзазі (читання-джигсау), обмін думками (думка-парашраг), парні інтерв'ю (пара-interviews) та інші. Під час такого навчання курсанти вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин та відповідної інформації, приймати продумані рішення, зважаючи альтернативні думки, брати участь у дискусіях. Тексти та вправи, пропоновані на таких заняттях, мають носити дискусійний характер та демонструвати конфлікти, які спонукають курсанта до обговорення та висловлення власної думки. Управління навчанням не здійснюється через граматику, а керується комунікативними намірами. Курсант перебуває у навчальному центрі, при цьому вдосконалюються навички усного мовлення, страх перед помилками долається.

Також до інноваційних методів навчання належать: комп'ютерне навчання (Call), метод скриптів (storulline method), метод моделювання, метод каруселі, метод навчання станцій, метод групових пазлів, рольовий метод, метод кейс-дослідження. Особливо слід зазначити, що навчання на основі завдань/презентацій перетворює досвід на практику. Цей підхід, як випливає з назви, передбачає введення нової лексики чи граматики (нові лексичні чи граматичні функції), потім практика їх застосування в контрольованих умовах та останній етап – вільне використання того, що було вивчене. У цьому методі, як і в деяких інших, граматичні та лексичні функції є невід'ємною частиною мови.

Типовими видами діяльності є ситуаційне використання вивченої лексики, або рольова гра. Лексичний метод (Lexical Approach), коли увага зосереджена на лексиці, децю або повністю вивільняючи граматику для викладання. Увага курсантів зосереджена на вивченні різних типів лексики загалом або певних усталених мовних зворотів, під час використання цього методу викладач часто використовує автентичні ресурси. Метод функцій (Functional Approach), коли саме бачені функції є основним компонентом мови. Досить цікаве сугестивне відкриття (Guided discovery). Ключовий постулат цього методу полягає в тому, що курсанти краще засвоюють матеріал, коли виявляють щось нове для себе самостійно, а не тоді, коли матеріал подає викладач. Техніка може бути такою: викладач наводить курсантам при-

клад цільової мови та просить знайти послідовність (візерунок) та сформулювати правило.

Ігрові активні методи (ігровий дизайн, ділова гра, рольові ігри, імітаційний метод) посідають чільне місце у практиці розвитку усного спілкування курсантів. Як активний метод гра залучає майже всіх учасників навчального процесу, стимулює їх до спілкування, нормативне відтворення цього комунікативного матеріалу пропонується відпрацьовувати на заняттях з іноземної мови професійного спілкування.

Неможливо обійти навчання на основі концентру – навчання на основі змісту, коли граматична, лексична та функціональна частини мови, а також вміння користуватися є не менш важливими. Основний принцип – мотивувати курсантів до навчання завдяки використанню матеріалів, зміст (тема) яких відповідає їхнім інтересам та допомагає їм дізнатися щось нове. Але, звичайно, не досить ефективно використовувати весь час лише один метод – викладач повинен поєднувати різні підходи до викладання, створюючи власний стиль викладання (в англійській літературі часто використовується термін «екологічно чистий», ним позначають суб'єктивні комбінації різних методів), підлаштовуючись до цілей, характеристик, завдань та потреб курсантів.

Таким чином, ми можемо відзначити, що як традиційні, так і альтернативні (нетрадиційні) методи навчання широко використовуються у вищих навчальних закладах. Така практика нетрадиційних методів, що застосовуються викладачем, спонукає курсантів працювати самостійно, підштовхує до творчого мислення. Отже, найпоширеніші форми нетрадиційних занять: інтегровані класи, класи круглих столів, туристичні класи, прес-конференція, KVN, брейн-ринг, заняття-вікторини, заняття-дискусії, заняття з інструктажем тощо. Основними принципами альтернативних методів є: рух від цілого до конкретного, орієнтація занять на курсанта (learner-centered lessons), орієнтація на досягнення соціальної взаємодії за наявності віри викладача в успіх своїх курсантів, а також інтеграційні зв'язки та оволодіння іноземною мовою за допомогою знань з інших галузей науки. Слід зазначити, що використання сучасних інноваційних технологій та методів викладання під час вивчення іноземних мов у військовому університеті є ефективним, якщо зміст представленого матеріалу співзвучний майбутній професійній діяльності курсантів. Важливо, щоб теоретичні знання в процесі активного навчання застосовувалися на практиці, щоб курсант мав можливість розвивати та вдоскона-

лювати знання іноземної мови та впроваджувати набуті навички спілкування іноземною мовою у майбутній професійній діяльності.

Висновки. Перегляд сучасних тенденцій розвитку освіти, використання інноваційних технологій навчання іноземних мов є вимогою часу та одним із пріоритетних напрямів реформування навчального процесу відповідно до європейських вимог до якості освіти. Зростаюча потреба у вивченні іноземних мов викликає пошук нових форм і методів навчання, які сприяють ефективності формування комунікативної компетентності, підвищують мотивацію, розкривають творчий потенціал курсантів, удосконалюють організацію роботи в групах та колективі, зміцнюють міждисциплінарні зв'язки та забезпечують інтеграцію курсів. Матеріали здійсненого обстеження дають змогу згрупувати набір методів викладання іноземних мов у військових університетах як таких, що урізноманітнюють навчальний процес, викликають інтерес у курсантів до навчання та підвищують

їхню навчальну діяльність, що сприяє зростанню ефективності всіх навчальних заходів.

Виходячи із зазначеного, слід зробити висновок, що концепція викладання іноземних мов через запровадження новітніх підходів до організації навчально-виховного процесу значно покращує процес навчання іноземної мови, тому викладачу важливо нині постійно вдосконалювати свої знання щодо сучасних методів навчання іноземних мов та впроваджувати їх у навчальну практику. Проблема використання інноваційних технологій у викладанні іноземних мов потребує більш детального вивчення в контексті сучасних освітніх концепцій, спрямованих на створення комфортних умов навчання, в яких кожен курсант відчуває власний успіх та інтелектуальну послідовність. Ми бачимо подальші дослідження щодо впровадження інноваційних технологій викладання іноземних мов у аналізі їх різноманітних структурних компонентів, особливо під час навчання іноземної мови професійного спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2004. С. 338–339.
2. Коваль Т. І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/546/451>.
3. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти. Іноземні мови в навчальних закладах. Педагогічна преса, 2004.
4. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 320 с.
5. Brieger N. Teaching Business : English Handbook. OUP, 1997. 192 p.
6. Ellis M. Teaching Business English. OUP, 1994. 237 p.

REFERENCES

1. Dychkivska, I. M. (2004). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv. S. 338–339 [in Ukrainian].
2. Koval, T. I. Interaktyvni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Interactive technologies of teaching foreign languages in higher educational institutions]. Retrieved from: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/546/451> [in Ukrainian].
3. Kriuchkov, H. (2004). Bolonskyi protses yak harmonizatsiia Yevropeiskoi systemy vyshchoi osvity. Inozemni movy v navchalnykh zakladakh [The Bologna Process as a harmonization of the European higher education system. Foreign languages in educational institutions]. Pedahohichna presa [in Ukrainian].
4. Sysoieva, S. O. (2011). Interaktyvni tekhnolohii navchannia doroslykh: navchalno-metodychnyi posibnyk [Interactive technologies of adult learning: a textbook]. NAPN Ukrainy, In-t pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh. Kyiv: VD "EKMO". 320 s. [in Ukrainian].
5. Brieger, N. (1997). Teaching Business: English Handbook. OUP. 192 p. [in English].
6. Ellis, M. (1994). Teaching Business English. OUP. 237 p. [in English].